

УДК 811.161.1'243+811.161.2'243]-376-054.62:004

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ
РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ
ЯК ІНОЗЕМНИХ**

Петров І.В. (Харків)

У статті розглядаються особливості викладання російської та української мов як іноземних на основному етапі навчання, аналізується проблема залучення інноваційних освітніх технологій до навчального процесу.

Ключові слова: основний етап навчання, іноземні студенти, інноваційні технології, російська та українська мова як іноземна.

Петров И.В. Инновационные технологии в преподавании русского и украинского языков как иностранных. В статье рассматриваются особенности преподавания русского и украинского языков как иностранных на основном этапе обучения, анализируется проблема привлечения инновационных образовательных технологий в учебный процесс.

Ключевые слова: основной этап обучения, иностранные студенты, инновационные технологии, русский и украинский язык как иностранный.

Petrov I.V. Innovative Technologies in Teaching Russian and Ukrainian as Foreign Languages. The article is concerned with the peculiarities of teaching Russian and Ukrainian as foreign languages at the main stage of education. The

---

© Петров І.В., 2011

issue of innovative educational technologies involvement into the process of education is analyzed.

Key words: main stage of education, foreign students, innovative technologies, Russian and Ukrainian as foreign languages.

У наш час передових технологій та революційної техніки, відкритих торговельних відносин і розвинутого туризму неможливо залишатися поза впливом процесів глобалізації, а ідеї єдиного суспільства та єдиного світу вже не здаються утопічними.

Велика кількість молодих людей прагне того, щоб одержати вищу освіту за кордоном і працювати в міжнародних компаніях, хтось рушає на навчання за кордон зважаючи на відсутність належної підготовки фахівців за тою чи іншою спеціальністю у себе на батьківщині. Так чи інакше, Україна не лишається осторонь цих процесів: вищі навчальні заклади активно займаються залученням іноземних студентів, надаючи їм великі можливості у виборі спеціальності.

Починаючи навчатися в Україні, іноземні студенти стикаються з першою серйозною проблемою – подоланням мовного бар'єру. Звісно, тут мова йде про представників далекого зарубіжжя, тому що мову вони вивчають “з нуля”, бо не зустрічались із нею раніше. Варто відзначити, що зазвичай навчальний процес поділяється на три етапи – початковий, основний та завершальний, і саме на першому етапі виникає більшість труднощів, пов'язаних із адаптацією у культурному та мовному середовищі. О.І. Суригін розглянув довузівську підготовку студентів як єдність трьох компонентів [5]: мовного (мета – комунікативна компетентність), загальнонаукового (мета – загальнонаукова/загальнопрофесійна компетентність) та адаптаційного (мета – адаптованість). Вважаємо, що на наступних етапах навчання іноземних студентів – основному та завершальному – ця тріада не втрачає своєї актуальності [6]. Тому незалежно від бажання студентів, їм доводиться “відкривати” нову для себе мову та культуру та оволодівати цією мовою хоча б у мінімальному обсязі.

Зважаючи на актуальність проблеми мовної підготовки іноземців та розвиток сучасних комп'ютерних технологій, сформулюємо **мету** даної статті, яка полягатиме в описі особливостей мовної підготовки іноземних студентів в Україні та можливостей залучення до навчального процесу інноваційних технологій, які б допомогли зробити

засвоєння мови навчання більш ефективним, сформувані в іноземців комунікативну компетентність, достатню для реалізації їхніх освітніх потреб.

Специфікою викладання іноземних мов в Україні є явище двомовності, тобто варто говорити про рівноправне використання української мови у якості державної та російської як засобу спілкування у мовному середовищі на сході України [2]. Таким чином, у східній Україні студенти з далекого зарубіжжя традиційно вивчають російську мову, спілкуючись нею як у навчальному закладі, так і поза ним. Закінчивши підготовчий факультет, майбутні фахівці мають право вступити до ВНЗ на основний факультет, вивчаючи разом з іншими дисциплінами російську мову, що має статус мови навчання. До цього часу вони вже мають загальні відомості про мову та певний рівень володіння нею, що корегує та доповнює протягом всього часу навчання залежно від обраної спеціальності.

Представники ближнього зарубіжжя вивчають у ВНЗ українську мову, тому що традиційно не мають потреби у вивченні російської.

Специфіка викладання російської (й української) мови як іноземної на основному етапі полягає в тому, що на кожному факультеті існує “своя” мова спеціальності, без володіння якою студент стикається з труднощами при вивченні фахових дисциплін. Поділ студентів на філологів та нефілологів відображає принципову різницю у підходах до викладання мови спеціальності. Оволодіння мовою стає запорукою успіху майбутніх фахівців, і тут постає проблема: як зробити процес навчання одночасно цікавим та ефективним. Для більш результативного навчання виправдане застосування принципу наочності (зокрема, використання таблиць, схем, мап, телевізійних програм), який може реалізуватися за допомогою комп'ютера.

Залучаючи комп'ютер до навчання, викладач повинен пам'ятати, що таким чином він оптимізує та урізноманітнює процес вивчення мови, а не замінює традиційні уроки на заняття в комп'ютерному класі. Втім, можливості комп'ютера дозволяють упроваджувати в навчальний процес досягнення методики і педагогічної психології, зокрема наступні інноваційні технології [4]:

– вільна технологія відкритої школи, яка пропагує свободу індивідуального вибору та вимагає відповідального ставлення студента до власного навчання: цього можна досягти за рахунок

збільшення кількості творчих завдань, що не мають однозначного розв'язання, звернення до особистого життєвого досвіду студента (наприклад, студенту можна запропонувати переглянути на комп'ютері уривок з фільму, після чого він повинен домислити та обґрунтувати логічне, на його думку, закінчення);

– діалогічна технологія, в основі якої є розвиток інтелекту студента як діалогізму свідомості через залучення до діалогу культур та поколінь (власне, відносини “комп'ютер – студент” уже можна назвати діалогом, але без чіткого керування викладача такий діалог може не відбутися (наприклад, після ознайомлення з новим матеріалом студент проходить комп'ютерний тест “Перевір себе”));

– технологія навчання у співробітництві, яка робить акцент на необхідності розвитку індивідуальної відповідальності та комунікативних навичок для виконання спільного завдання, досягнення спільної мети в результаті роботи в команді: це може бути парна робота або робота у групах по 3-5 осіб (у міру можливості необхідно, щоб команда складалася з представників різних культур, а тематика завдань була актуальною для всіх). Досягти позитивного результату під час роботи у групі можна, наприклад, коли студенти різних груп переглядають один відеосюжет, після чого кожна група характеризує діючих осіб або проблему, виходячи з власного життєвого досвіду та уявлень про світ. Таке завдання може не мати єдиної правильної відповіді, тому що вона не є метою такого типу завдань;

– активізуюча технологія, що ставить головною метою підвищення пізнавальної активності за допомогою використання проблемних ситуацій і формування мотивації студента (наприклад, нова граматична тема може подаватися частково, з “білими плямами”, і студент, самостійно отримавши потрібну інформацію (наприклад, з Інтернету), сам “заповнює пробіли” у темі);

– формуюча технологія, орієнтована на розумовий розвиток студента через формування розумових дій з чітким поділом на етапи: мотивація, складання схеми орієнтовної основи дій, матеріалізована дія, вербально представлена дія, розумова дія.

Власне, перераховані вище інноваційні технології можна класифікувати наступним чином: інноваційні технології з використанням нових психолого-методичних підходів та інноваційні інформаційні технології (використання комп'ютера, телебачення, радіо

тощо). Усі ці технології варто впроваджувати у навчальний процес, усвідомлюючи при цьому принципову різницю між ними: А.М. Щукін диференціює поняття “технологія навчання” та “технологія у навчанні” [1]. Якщо за допомогою першого поняття визначають прийоми наукової організації праці викладача, завдяки яким найкращим чином досягається поставлена мета навчання, то за допомогою другого – прийоми використання в навчальному процесі технічних засобів навчання й, власне, такі засоби.

В останній час неможливо уявити собі життя без телебачення, інтернету тощо, й у зв'язку з цим було б помилково не використовувати ці надбання сучасності в навчальному процесі, особливо при навчанні іноземних студентів. Активне залучення телевізійних програм (новин), відеосюжетів, матеріалів інтернет-ЗМІ в процесі навчання дозволяє студентам не тільки отримувати й аналізувати інформацію про культурне середовище, але й знайомити інших з реаліями своєї країни, що забезпечує самоідентифікацію, самореалізацію студента, допомагає викладачу окреслити сферу інтересів студентів, щоб зробити процес навчання більш насиченим та цікавим. У зв'язку з цим поряд із класичними підручниками та посібниками варто застосовувати електронні (комп'ютерні) підручники, тому що однією з функцій такого посібника є раціональне поєднання різноманітних технологій подання матеріалу (текст, графіка, аудіо, відео, анімація) [3]. Важливо відзначити, що використання інформаційних новітніх технологій може здійснюватися як очно (наприклад, у комп'ютерному класі), так і дистанційно [7] (з допомогою синхронних засобів зв'язку: web-чат, ICQ, Skype, web-телефонія, інтерактивне телебачення та асинхронних (які не вимагають одночасної участі викладачів та студентів): аудіо-, відеодиски, електронна пошта, web-форуми і т. ін.).

Визначаючи мету, завдання та можливості використання комп'ютерних технологій на занятті, викладач обов'язково повинен пам'ятати про наступні цілі: 1) збереження психічного та фізичного здоров'я студентів; 2) формування у студентів користувацьких умінь та навичок; 3) допомога студентам у засвоєнні навчального матеріалу на основі спеціально розроблених комп'ютерних програм.

Викладач також повинен розуміти, що повністю робити навчальний процес комп'ютерним не є доцільним, тому що, як зазначалося вище, потрібно берегти у першу чергу здоров'я студентів. Окрім цього, варто

застосовувати й усні, й письмові завдання, й роботу в групі (у парі), й дидактичні ігри. Такі завдання розвивають у студентів індивідуальне мислення, здатність відстоювати власну точку зору, підвищують особисту відповідальність за результат у навчанні та формують мотивацію до навчання та самовдосконалення, за якої студент здатен самостійно знаходити потрібну інформацію.

Зважаючи на актуальність даної теми, вважаємо за необхідне продовжити розробку дослідження, наголошуючи при цьому на диференціації понять “інноваційні технології з використанням нових психолого-методичних підходів” та “інноваційні інформаційні технології”, які, синтезуючись у процесі навчання, дозволять підвищити ефективність навчання іноземних студентів російської та української мов, зробити навчальний процес більш цікавим та різноманітним, що сприятиме покращенню пізнавальної активності та освітнього рівня майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азімов Е.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика навчання мов) / Е.Г. Азімов, О.М. Щукін. – М. : Вид-во ІКАР, 2009. – 448 с.
2. Бей Л.Б. Викладання української мови в умовах обмеженого мовного оточення / Л.Б. Бей // Мова і культура: Вип.4 // гол. ред. Д.Г. Бураго. – К. : Видав. Дім Д. Бураго, 2002. – Т.5. Ч.1. Проблеми гуманізації навчання і культурологічний підхід до методики викладання мови і літератури. – С. 20-26.
3. Захарова І.Г. Інформаційні технології в освіті : навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / І.Г. Захарова. – М. : Видав. центр “Академія”, 2003. – 192 с.
4. Саєнко Н.С. Інноваційні технології у навчанні іноземних мов професійного спрямування / Н.С. Саєнко // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі: Міжпредметні зв’язки. – Вип. 18. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 213-221.
5. Сурыгин А.И. Основы теории обучения на неродном для учеников языке / А.И. Сурыгин. – СПб. : Златоуст, 2000. – 300 с.
6. Ушакова Н.И. Учебник по языку обучения для иностранных студентов в русле современной образовательной парадигмы / Н.И. Ушакова. – Харьков : ХНУ имени В.Н.Каразина, 2009. – 263 с.
7. Чорна О.А. Педагогічні та інформаційні технології дистанційного навчання іноземних мов у ВНЗ / О.А. Чорна // Викладання мов у вищих на-

вчальних закладах освіти на сучасному етапі: Міжпредметні зв’язки. – Вип. 18. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 301–308.